

Studentų netolerantiškų nuostatų tyrimas Lietuvoje ir Vokietijoje. Lyginamoji analizė

Jogailė Bumblauskaitė, dr. Vitalija Lepeškienė,

Aistė Paškauskaitė*

(Vilniaus universitetas)

Įvadas

Šiame straipsnyje nagrinėjama netolerancijos problema, kuri gali perraugti į ksenofobinį pagrindą turintį smurtą bei agresiją prieš atskirties grupes visuomenėje, kurios tradiciškai yra socialinio darbo klientai: neįgalieji, moterys, tautinės mažumos ir kita.

Apžvelgus Lietuvoje ir Vokietijoje vykdomą prevencinę, intervencinę bei postvencinę veiklą, taip pat teisinę bazę, reguliuojančią diskriminacines ir žeidžiančias orumą veikas paaiškėjo, kad Lietuvoje, nors ir priimti diskriminaciją draudžiantys įstatymai, o ir mūsų šalies socialinių darbuotojų etikos kodeksas teigia, kad socialinio darbo sritis yra visų socialinių grupių apsauga nuo netolerancijos apraiškų, iš tikrųjų atliekama veikla yra nepakankama ir neveiksminga, žiniasklaida ksenofobiška ir už priešiško skatinimą dažnai nebaudžiama, socialiniai darbuotojai ir pedagogai skiria per mažai dėmesio tolerancijai ugdyti, kas, gali būti, turi įtakos tam, kad akademinis Lietuvos jaunimas yra vienas ksenofobiškiausių, rasistiškiausių ir homofobiškiausių Europoje (G. Kiaulakis, 2002).

Lietuvoje, kitaip negu Vokietijoje, darbas su netolerantišku, priešiškas pažiūras turinčiu jaunuviu neišskiriamas kaip socialinio darbo sritis. Nors ekstremizmą propaguojančios organizacijos neturi didelės įtakos šalies politiniam gyvenimui ir autoriteto visuomenės akyse (tai būtų galima traktuoti kaip Lietuvos pilietinės brandos ir padidėjusio gyventojų politinio sąmoningumo rezultata), idėmiau panagrinėjus kai kuriuos įvykius ir procesus reikia pripažinti, kad nemaža Lietuvos visuomenės ir netgi politinio bei intelektualinio elito dalis nėra atspari rasistinėms ir ksenofobinėms idėjoms. Šiuo požiūriu daug minčių kelia interneto vartotojų komentarai, kuriuose dažnai galima aptikti ir etninės nesantaikos apraiškų (iš istorijos gelmių atėję negatyvūs stereotipai), ir primityvaus istorinių įvykių bei politinių aktualijų interpretavimo. Tai patvirtina piešiniai gatvėse, įvairi atributika, muzika ir t. t. (G. Kiaulakis, 2002).

Su agresyviu ir turinčiu, pavyzdžiui, seksistinių, nuostatų jaunuviu dirbama nenoriai. To priežastys galėtų būti įvairios: trūkumas žinių, kaip reaguoti į agresyvumo apraiškas, provokuojančius šūkius ir komentarus, simboliką, priešiškamą mažumoms ir pan., vidinis jaunuolių atstūmimas dėl jų agresyvumo, nemotyvuotumo, požiūrių, kurie yra netoleruojami demokratinėje visuomenėje, baimė pačiam ar pačiai patirti smurtą ir pan. (F. J. Krafeld etc., 1993). Kad paaugliškos nuostatos neperraugtų į politinę veiklą ar valdymą, skleidžiančius žmonių nelygiavertiškumo idėją, būtina keisti jaunimo nuostatas. Visų pirma reikia ekstremistines Lietuvos jaunimo nuostatas įvardyti kaip esamą reiškinį bei problemą ir tyrinėti užsienio socialinių darbuotojų šios srities patirtį.

* Darbo konsultantas – prof. Bernard Rohde, Leipzigo taikomųjų mokslų universitetas.

Į klausimą, kodėl tai turėtų būti socialinio darbo sritis, atsakoma remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodeksu: socialinio darbo uždavinys – rūpintis socialinio teisingumo vykdymu, nediskriminuojant nė vienos žmonių grupės. Ekstremizmas pabrėžia žmonių nelygiavertiškumą, tai yra menkaverčiais laiko kitataučius, neįgaliuosius, homoseksualus, skurstančiuosius, benamius, taip pat moteris ir taip toliau. Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodekse teigiama: „Siekdamas teikti pagalbą, socialinis darbuotojas: (...) pasisako prieš žmonių ar jų grupių diskriminavimą, nehumanišką elgesį su jais“ (1 straipsnis. Bendrosios nuostatos). Be to, kadangi socialinio darbuotojo funkcijos yra ne tik intervencija, bet ir prevencija bei kontrolė, užkirsti kelią diskriminacijai, tam tikrų grupių socialinės atkirties didinimui ir taip toliau taip pat yra jo veiklos sritis. Manome, kad prasminga kalbėti apie po įstojimo į Europos Sąjungą didėjant migracijai vis įvairėjančią Lietuvos visuomenę, kurioje būtina užkirsti kelią nuostatomis peraugti į smurtą ir smurto akceptaciją prieš socialiai pažeidžiamas ir silpnas visuomenės grupes. Vokietijoje įvairioje statistikoje ir literatūroje pateikiami duomenys rodo, kad šioje šalyje ekstremistinėmis laikomos nuostatos peraugo į organizuotą nusikalstamumą ir vis labiau populiarėja tarp jaunimo.

Yra pagrindo manyti, kad netolerantiškos tiek Vokietijos, tiek Lietuvos jaunimo nuostatos nesiskiria, todėl būtų naudinga perimti Vokietijos socialinio darbo patirtį ir imtis konkrečių veiksmų, mažinančių diskriminaciją ir keičiančių netolerantiškas nuostatas. Šiuo metu veikla šioje srityje Lietuvoje apsiriboja įstatymais, tačiau ne įsipareigojimų vykdymu, kaip antai įstaigų, atsakingų už pagalbą diskriminacijos aukoms, steigimas ir pan., pedagogų ir kitų specialistų, dirbančių su jaunimu, šios srities kvalifikacijos, taip pat mokomųjų programų tobulinimas ir kita.

Diskriminacinės nuostatos – tai ne tik moralinė problema. Šis reiškinys smogia ir šalies ekonomikai. Dažnai kvalifikuotų specialistų prarandama, nepriimant jų į darbą dėl netinkamų priežasčių: odos spalvos, seksualinės orientacijos ir panašiai.

Vokietijos Federacinės Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2004 metų ataskaitoje pažymima, kad didėja organizacijų ir jų narių, taip pat politinių partijų, turinčių dešiniojo ekstremizmo požymių, skaičius. 2005 metų sausio 1 dienos vyriausybės duomenimis, Vokietijoje suskaičiuojama 168 ekstremistinės organizacijos, kurioms priklauso daugiau kaip 40 000 narių. 2004 metais užregistruota 12 051 baudžiamosios veiklos atvejais (2003 m. – 10 792), turėjęs ekstremistinių pagrindą, iš jų 776 – smurto aktai (2003 m. – 759), 8337 draudžiamos propagandos atvejais (2003 m. – 7551).

Netolerantiškos nuostatos yra paplitusios įvairiuose visuomenės sluoksniuose, tačiau į organizuotą judėjimą perauga visų pirma tarp jaunimo, o vėliau išsivysto (arba ne) į priklausomybę ekstremistinėms politinėms partijoms.

Vienas ryškiausių ekstremistinių jaunimo judėjimų yra skustagalviai, arba skinhead'ai, taip pavadinti dėl skustų galvų (angl. *skin* – oda, *head* – galva), kurios yra skutamos tam, kad gatvės muštynėse priešininkai negalėtų pešti plaukų (Jaunimo kultūra. Pilietinių iniciatyvų centras, 2003). Ši grupuotė paplitusi daugelyje šalių, atskiros gaujos pasivadinusios „88“ arba „Blood&Honour“ ir pan., taip reikšdamos savo pasaulėžiūrą. Grupuočių nariai – dažniausiai vyriškosios lyties atstovai, tačiau kartais jose dalyvauja ir moterys.

1. Darbas su netolerantiškai nusiteikusiu jaunuimu Lietuvoje ir Vokietijoje

Tautų, ypač lietuvių ir žydų, santykių harmonizavimo, platesnio tarptautinio diskurso srityje dirba Lietuvos Vilniaus Gaono žydų muziejus ir jo įsteigtas Tolerancijos centras. Be tolerancijos centrų, Lietuvoje yra daugiau diskriminacijos prevencijos srityje dirbančių organizacijų: Atviros Lietuvos fondas, Pilietinių iniciatyvų centras, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Lietuvos gėjų lyga, Lygių galimybių plėtros centras, Žmogaus teisių stebėjimo institutas, Tolerancijos ugdymo programa. Tačiau, kaip žinoma, tai nėra profesionalus socialinis darbas, o organizacijos, stebinčios, kaip laikomasi įstatymų, arba pilietinės iniciatyvos, dažnai inicijuotos pačių diskriminuojamųjų ir todėl sulaukiančios prieštarų vertinimų.

Vokietijoje jau imtasi kovos su ekstremistinėmis jaunimo nuostatomis priemonių. Praktikai socialiniai darbuotojai, dažnai persikvalifikavę politologai, policininkai ir pan. skaito paskaitas, kurios atviros visiems studentams. Vokietijoje taip pat yra nemokamų pagalbos telefonų ekstremizmo aukoms bei grupuočių nariams, norintiems nutraukti narystę grupuočiųje ir taip toliau.

Remiantis F. J. Krafeldu, K. Mölleriu ir A. Mülleriu, trumpai aptariamas priėmimo konceptas dirbant su jaunuimu, kadangi būtent šis konceptas dažnai pasitaiko vokiečių teoretikų literatūroje.

Svarbiausias veiklos principas yra tas, kad socialiniai darbuotojai turi koncentruotis ne į jaunuolių nuostatas ir problemas, kurias jie kelia, o į problemas, kurių jie turi. Pagrindiniais socialinio darbo uždaviniais šioje srityje laikomos intervencija ir kontrolė – daug svarbiau ne spręsti problemas, bet kuo labiau stengtis jų išvengti. Manoma, kad šiam jaunimui reikia konkrečios kasdienės pagalbos, kad jos nereikėtų ieškoti ekstremistinėse grupuočiųse.

Svarbiausias socialinio darbuotojo ar pedagogo uždavinys yra visada būti autentiškam. O tai reiškia: būti savimi, asmenybe, turinčia savų pomėgių, vertybių ir pažiūrų.

Darbuotojoms moterims svarbu pasirodyti ne kaip motinoms ir namų šeimininkėms, bet kaip emancipuotoms moterims, kurios daro tai, kas anksčiau buvo tik vyrų sritis, ir kurioms nereikia „gynėjo“. Iš darbuotojų vyrų dažnai tikimasi tėvo ir / ar draugo pozicijos. Tai nėra blogai, kadangi vyriškoje kompanijoje perduodamas kitoks vyro elgesio modelis – vyro, kuris gali ne tik „vyriškai elgtis“, bet ir nebijoti parodyti savo emocijas. Todėl manoma, kad dviejų darbuotojų, vyro ir moters, komanda gali geriausiai ir efektyviausiai dirbti su jaunuimu (F. J. Krafeld etc., 1993). Priešiška nusiteikę jaunuoliai paprastai turi labai neigiamą santykių su suaugusiais šeimoje, mokykloje, policijoje ir pan. patirtį, todėl pradžioje svarbiausia atkurti jų pasitikėjimą žmonėmis.

Užmegzti kontaktą labai kliudo tai, kad smurtinis jaunuolių elgesys ir priešiškos įvairioms žmonių grupėms nuostatos yra visiškai priešingos dažniausiai demokratiškas nuostatas turintiems darbuotojams. Siekiant įveikti socialinių darbuotojų baimes, išskiriami šie svarbūs aspektai: bendradarbiavimas komandoje, savo pasiūlymų derinimas su jaunuolių poreikiais, domėjimasis šios srities darbu ir profesionalus savęs suvokimas.

Problema yra ta, kad dažnai kiekvieno socialinio darbuotojo veiksmo motyvas yra „mes nenorime, kad jūs būtumėte tokie, kokie jūs norite būti“, kas sukelia natūralų jaunuolių priešišumą.

Kadangi šis konceptas kalba apie gana pasyvią socialinio darbuotojo poziciją, kai nebandoma konfrontuoti su klientų požiūriais, daugelio darbuotojų nuomone, sunkiausia yra tiesiog būti šalia nieko nedarant (F. J. Krafeld etc., 1993).

1.1. Vokietijos įstaigos, dirbančios netolerancijos srityje

Vokietijoje, kitaip negu Lietuvoje, įstaigų tinklas pasižymi plačiu veiklos spektru: tai mokytojų bei socialinių darbuotojų mokymai, diskusijos su jaunimu, konsultacijos netolerancijos aukoms, pagalba jaunuoliams, norintiems pasitraukti iš ekstremistinėmis vadinamų grupuočių, seminarai universitetuose įvairių specialybių studentams, tėvų, mokinių, įvairių sričių specialistų konsultavimas ir t. t. Organizacijų veiklos sritys apima: krizių intervenciją; konfliktų vadybą; socialinių projektų inicijavimą bei dalyvavimą juose; paramą ir konsultacijas tėvams, mokykloms, socialiniams darbuotojams; ekstremizmo aukų konsultavimas; pagalba pasitraukiantiems iš ekstremistinių grupuočių; švietimas ir pan. Interneto tinklalapiuose pateikiama išsami informacija: kokiais metodais šios komandos dirba, kokiomis nuostatomis ir gairėmis vadovaujasi, kokios literatūros, filmų ar seminarų bei mokymų medžiagos galima pasiskolinti, kokios pagalbos tikėtis ir kur konkrečiai kreiptis bendruomenėje susidūrus su netolerancijos, diskriminacijos ar smurto dėl rasistinių ar kitų netolerantiškų nuostatų problema. Taip pat galima rasti su komandų darbu ir ekstremizmu susijusių sąvokų paaiškinimus (<http://www.kulturbuero-sachsen.de/>). Nurodyti ir darbuotojų, atsakingų už tam tikras veiklas, telefonų numeriai ir elektroninio pašto adresai. To trūksta Lietuvos tolerancijos ugdymo centrų, kurie taip pat dirba su jaunimu, interneto puslapiuose.

2. Tyrimo „Studentų netolerantiškos nuostatos Lietuvoje ir Vokietijoje“ metodika

Išnagrinėję esamą literatūrą bei atliktus tyrimus, dėl skirtingos padėties Lietuvoje ir Vokietijoje, taip pat dėl sunkumų verčiant sąvokas ir atitikmenų lietuvių kalboje nebuvimo, kalbame ne apie dešinią ekstremizmą, o apsiribojame netolerantiškomis nuostatomis, kurias W. Heitmeyeris ir kiti teoretikai įvardija kaip ekstremistines: seksizmą, rasizmą, antisemitizmą ir kita.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti, kiek tarp Lietuvos ir Vokietijos studentų paplitusios netolerantiškos nuostatos, ir ištirti respondentų asmeninę patirtį smurto / diskriminacijos srityse.

Hipotezės:

1. Tarp studentų paplitusios netolerantiškos nuostatos įvairių socialinių grupių atžvilgiu.
2. Tarp Vokietijos ir Lietuvos jaunimo nuostatų nėra didesnio skirtumo.

Tyrimo objektas. Netolerantiškų nuostatų paplitimas tarp Lietuvos ir Vokietijos studentų.

Vilniaus universitete 2005–2006 metais studijavo 5078 dieninių studijų pirmojo kurso studentai. Leipcigo taikomųjų mokslų universitete – 1448 pirmojo kurso studentai.

Iš viso užpildytą anketą grąžino 171 respondentas (Lietuvoje 64 moterys, 32 vyrai, Vokietijoje 43 moterys, 32 vyrai).

3. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Jau tyrimo metu išryškėjo skirtumai tarp Lietuvos ir Vokietijos tiriamųjų grupių. Stebino respondentų reakcija į anketos klausimus: Vokietijos studentai, tiesa, užpildė anketas, tačiau laiškuose piktinosi klausimais, anketą vadino antidemokratiška, neaktiška ir įžūlia. Ir nė vienas Vilniaus universiteto studentas nepareiškė nepasitenkinimo klausimais ir tematika. Manoma, tokią skirtingą reakciją nulėmė istorinis kontekstas ir vokiečiams iki šiol primetama kaltė bei atsakomybė už praeities įvykius, kaip antai pasaulinių karų sukėlimas ar žydų genocidas, nors nuo tų karų praėjo nemažai laiko. Nepaisant to, vokiečių studentai buvo aktyvesni, lyginant bendrą studijuojančiųjų skaičių abiejose aukštosiose mokyklose.

3.1. Homofobiškos nuostatos

Peržvelgus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad Leipcigo ir Vilniaus studentų nuostatos dėl daugelio dalykų akivaizdžiai skiriasi.

Nė vienas lietuvių respondentas nepasirinko atsakymo „visiškai nesutinku“, vertindamas teiginį „Manau, kad homoseksualūs asmenys reikalauja per daug dėmesio ir teisių“, o net 74,4 proc. apklaustų Vokietijos moterų ir 40,6 proc. vyrų visiškai su juo nesutinka.

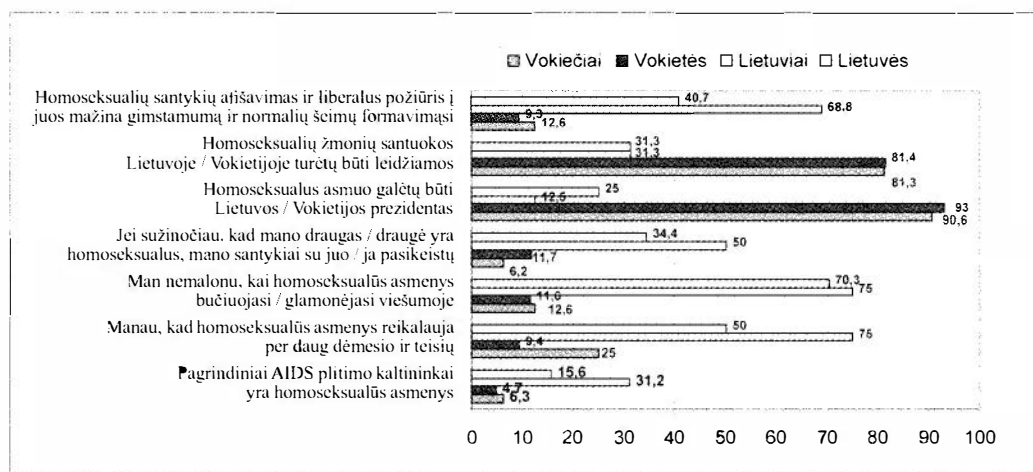
Teiginiui „Homoseksualių žmonių santuokos Lietuvoje / Vokietijoje turėtų būti leidžiamos“ visiškai pritarė tik 4,7 proc. lietuvių moterų ir 12,5 proc. lietuvių vyrų, o Vokietijoje taip mano net 76,7 proc. moterų ir 50 proc. vyrų.

Teiginiui „Man nemalonu, kai homoseksualūs asmenys bučiuojasi / glamonėjasi viešumoje“ pritarė 70,3 proc. lietuvių moterų ir 75 proc. vyrų, o atsakymo varianto „visiškai sutinku“ nepasirinko nė viena moteris vokietė ir tik 6,3 proc. vyrų.

Su teiginiu „Homoseksualių santykių afišavimas ir liberalus požiūris į juos mažina gimstamumą ir normalių šeimų formavimąsi“ visiškai arba iš dalies sutinka net 40,7 proc. lietuvių moterų ir 68,8 proc. vyrų, vokiečių tik 9,3 proc. („visiškai sutinku“ pasirinko 0 proc., „iš dalies“ – 9,3 proc.) moterų ir 12,6 proc. (atitinkamai 6,3 proc. ir 6,3 proc.) vyrų.

Kad homoseksualus asmuo taptų Vokietijos prezidentu, neprieštarautų net 93 proc. moterų ir 90,6 proc. vyrų, Lietuvoje toks prezidentas sulauktų tik 25 proc. moterų ir 12,5 proc. vyrų palaiškymo. Tam visiškai nepritarė 23,4 proc. moterų ir 43,8 proc. vyrų Lietuvoje, o Vokietijoje visiškai nepritarė tik 3,1 proc. vyrų ir 0 proc. moterų. Santykiai su draugu / drauge, sužinojus, kad jis / ji homoseksualus, visiškai nepasikeistų 72 proc. vyrų, ir tokiam pat skaičiui moterų Vokietijoje, Lietuvoje daugiau nei perpus mažiau – 25 proc. moterų ir 31 proc. vyrų.

Vyrų ir moterų nuostatų homoseksualių žmonių atžvilgiu skirtumai ryškūs tik Lietuvoje. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad Lietuvoje vyrai homofobiškesni negu moterys. O štai Vokietijoje skirtumas tarp moterų ir vyrų pasisakymų labai nedidelis.

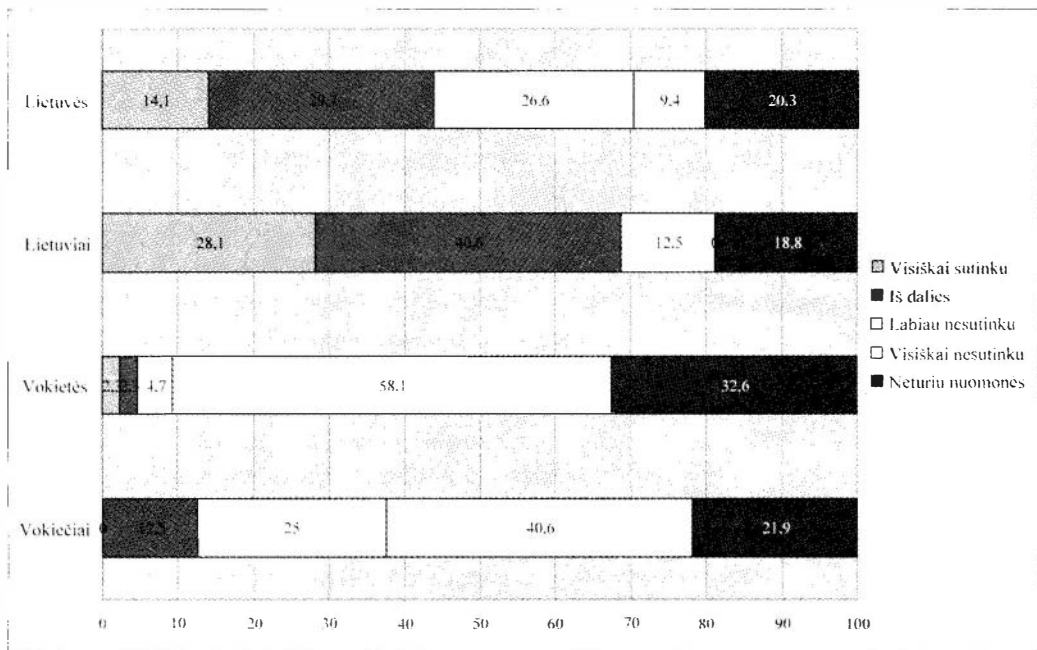

1 pav. Homofobiškos tiriamųjų nuostatos (visiškai arba iš dalies sutinka, proc.)

3.2. Antisemitinės nuostatos

Lietuviai yra priešiškesni ir žydams. Kad žydai perdeda Antrojo pasaulinio karo padarinius savo tautai, mano 17,2 proc. moterų ir 25 proc. vyrų Lietuvoje. Vokietijoje taip mano dvigubai mažiau – 7 proc. apklaustųjų moterų ir keturis kart mažiau – 6,3 proc. vyrų. Visiškai su šiuo teiginiu nesutinka 23,4 proc. Lietuvos moterų ir 21,9 proc. vyrų, o Vokietijos – net 69,8 proc. moterų ir 65,6 proc. vyrų. Panašūs skirtumai ir tarp atsakymų į kitus klausimus. Labai akivaizdus vokiečių ir lietuvių požiūrio į teiginį „Žydai siekia išskirtinių teisių pasaulyje, nors turi savo šalį“ skirtumas. Atsakymų pasiskirstymas matyti 2 pav.

Analizuojant duomenis, atspindinčius studentų požiūrį į žydus, kitaip negu atsakant apie homoseksualius asmenis, tarp vyrų ir moterų atsakymų į atskirus klausimus nėra ryškaus skirtumo, todėl negalima teigti, kad kuri nors lytis yra labiau antisemitiška.

2 pav. Tiriamųjų nuomonių dėl teiginio „Žydai siekia išskirtinių teisių pasaulyje, nors turi savo šalį“ pasiskirstymas (proc.)

3.3. Seksistinės nuostatos

Abiejų šalių respondentų požiūrių į vyrų ir moterų vaidmenis skirtumai taip pat akivaizdūs: vadovujančio vyro kompetencija labiau negu vadovujančios moters pasitiki 21,9 proc. lietuvių moterų ir net 62,5 proc. lietuvių vyrų ir tik 4,7 proc. vokiečių moterų bei 15,6 proc. vyrų.

Net 28,2 proc. lietuvių (25 proc. moterų ir 31,3 proc. vyrų) ir tik 1,2 proc. vokiečių (2,3 proc. moterų ir 0 proc. vyrų) nenorėtų, kad darbe joms vadovautų moteris. Kad moters pareiga auklėti vaikus ir rūpintis šeimą, o vyro – aprūpinti šeimą, Lietuvoje mano 10,9 proc. moterų ir dvigubai daugiau – 21,9 proc. vyrų, Vokietijoje su tuo visiškai arba iš dalies sutinka 6,3 proc. vyrų ir nė viena moteris. Teiginiui „Tikslųjų mokslų specialybės labiau tinka vyrams“ visiškai arba iš dalies pritaria net 32,8 proc. moterų ir 75 proc. vyrų Lietuvoje, Vokietijoje taip manančių skaičius dukart mažesnis. Vyrai lietuviai kur kas labiau linkę stereotipiškai vertinti lyčių vaidmenis,

negu vyrai vokiečiai: su minėtu teiginiu visiškai arba iš dalies sutinka trigubai mažiau vokiečių (25 proc.) negu lietuvių (75 proc.). Dar ryškesnis šis skirtumas vertinant teiginį „Moterys dėl joms būdingų savybių neturėtų dalyvauti politikoje, o skirti daugiau dėmesio šeimai ir vaikams“: visiškai arba iš dalies su juo sutinka 34,4 proc. vyrų lietuvių, taip nepasisakė nė vienas respondentas vokietis ir 2,3 proc. moterų, visiškai nesutinka dvigubai mažiau vyrų lietuvių negu vokiečių (atitinkamai 31,3 ir 65,6 proc.).

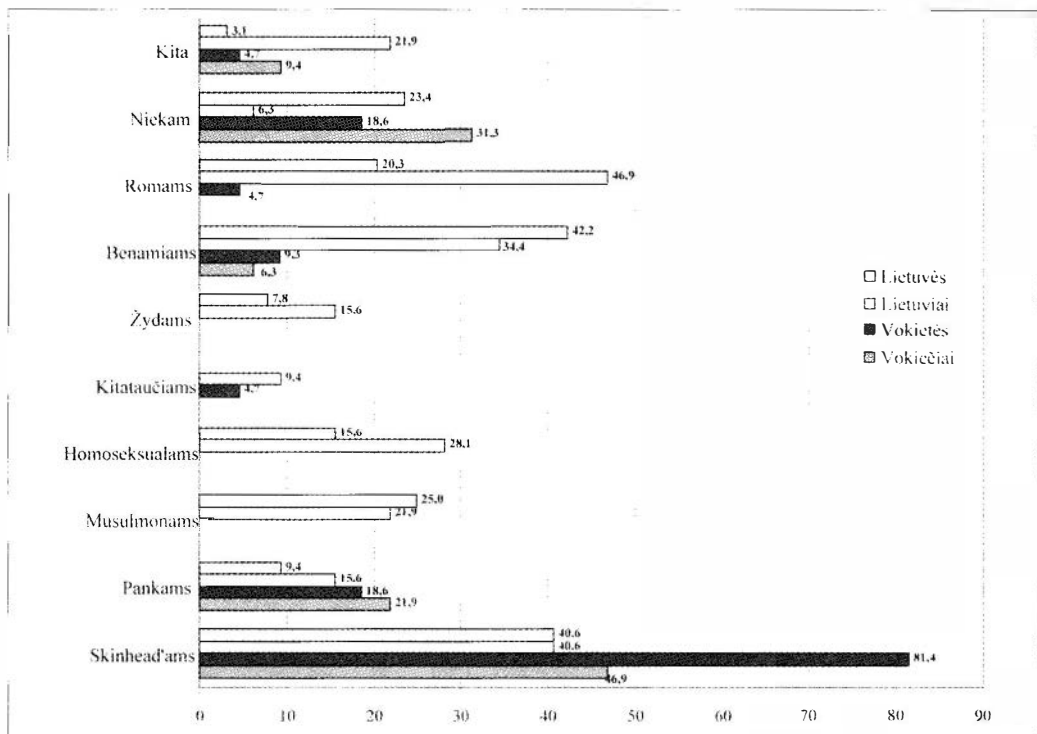
Stereotipinės lietuvių nuostatos dėl lyčių vaidmenų kur kas ryškesnės, tačiau tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje seksistinėmis nuostatomis labiau pasižymi vyrai.

3.4. Ksenofobinės ir rasistinės nuostatos

Analizuojant duomenis pastebėta, kad atsakymų į klausimus apie ksenofobines ir rasistines nuostatas skirtumai tarp vokiečių ir lietuvių mažiau ryškūs, palyginti su klausimais apie homofobines ar antisemitines nuostatas. Ryškiausiai skirtumai vis dėlto atsispindi vertinant teiginį „Žmonės turėtų tuoktis tik su savo tautybės asmenimis. Kitaip nyksta tautiškumas“. Su juo visiškai nesutinka 32,8 proc. lietuvių ir net 89,1 proc. vokiečių.

Teiginiui „Geriausia būtų, jei visų tautybių žmonės gyventų savo šalyse“ visiškai arba iš dalies pritaria 31,3 proc. lietuvių ir 3 kartus mažiau, t. y. 9,4 proc., vokiečių.

3 pav. galima matyti, kad absoliuti dauguma respondentų jaučia priešišumą arba bijo vadinamųjų skustagalvių. Į akis krinta ypač akivaizdus skirtumas: homoseksualams baimę ir / ar priešišumą jaučia 28,1 proc. vyrų lietuvių ir 15,6 proc. moterų lietuvių. Tarp Vokietijos studentų šis procentas lygus nuliui.

3 pav. Tiriamųjų atsakymų pateikus teiginį „Jaučiu baimę ir / ar priešišumą“ pasiskirstymas (proc.)

3.5. Autoritarizmui palankios nuostatos

Vertinant respondentų autoritarines nuostatas, skirtumai tarp lietuvių ir vokiečių nuomonių nėra ryškūs. Tačiau lietuviai labiau abejoja demokratinio valdymo ir pasisako už autoritarizmą bei diktatūrą.

Hipotezė „Tarp studentų paplitusios netolerantiškos nuostatos įvairių socialinių grupių atžvilgiu“, remiantis šio tyrimo rezultatais, pasitvirtino, tačiau reikalauja išsamesnių tyrimų. Vokietijoje netolerantiškomis laikomos nuostatos paplitusios tik tarp labai mažos dalies respondentų – beveik visais atvejais jų skaičius neviršijo 10 procentų.

Išvados

Yra didžiulis Lietuvos ir Vokietijos studentų nuostatų diskriminuojamų žmonių grupių atžvilgiu skirtumas. Beveik visais klausimais lietuvių nepakantumai kitataučiams, homoseksualiems asmenims, žydams, benamiams, romams viršija neigiamas vokiečių nuostatas du ir daugiau kartų.

Vyrų ir moterų nuostatų skirtumai išryškėjo tik tarp lietuvių: analizuojant duomenis paaiškėjo, kad Lietuvoje vyrai homofobiškesni ir turi daugiau stereotipų lyčių vaidmenų atžvilgiu negu moterys. O štai Vokietijoje skirtumas tarp moterų ir vyrų pasisakymų visais klausimais labai neryškus.

Visos netolerantiškos nuostatos būdingos tiek lietuviams vyrams, tiek moterims, tačiau tokio- mis nuostatomis pasižyminčių vyrų yra kur kas daugiau.

Tyrimo rezultatai ir didžiuliai skirtumai tarp Lietuvos ir Vokietijos jaunimo rodo socialinio darbo svarbą šioje srityje. Išnagrinėjus vokiečių teoretikų ir praktikų literatūrą peršasi išvada, kad Lietuvoje vykdoma veikla nepakankamai efektyvi ir labiau formali, realiai nepaliečia tikslinės grupės ir neduoda akivaizdžių rezultatų keičiant jaunimo nuostatas, neįvertinama netolerancijos reiškinio grėsmė ir neužkertamas kelias agresijai bei diskriminacijai, todėl labai svarbu atkreipti dėmesį į tarp jaunimo vyrujančias tendencijas.

Kaip galimas veiklos gaires reikėtų nurodyti seminarus diskriminacijos tema mokytojams bei socialiniams darbuotojams, kadangi pastariesiems dažnai trūksta žinių, kaip konkrečiai dirbti su jaunimu, pastebėjus netoleranciją tam tikrų visuomenės grupių atžvilgiu. Viena sričių galėtų būti socialinio darbo specialybės studijų programų papildymas paskaitomis apie žmogaus teises, etikos kodeksą, diskriminaciją ir panašiai.

Taip pat reikėtų užtikrinti organizacijų, dirbančių šioje srityje, kontrolę ir atskaitomybę bei skatinti naujų organizacijų kūrimąsi.

LITERATŪRA

1. Engel M., Menke B. *Weibliche Lebenswelten-gewaltlos?* Münster. 1995. 271 S.
2. Kiaulakis G. *Dešinysis ekstremizmas Lietuvoje*. Vilnius: Pilietinių iniciatyvų centras, 2002. 43 p.
3. Krafeld F. J., Möller K., Müller A. *Jugendarbeit in rechten Szenen*. Bremen: Edition Temmen, 1993. 143 S.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 33-1014.
5. *Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodeksas*. Vilnius: Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija, 1998.
6. Pilietinių iniciatyvų centras. *Jaunimo kultūra*. Vilnius: Pilietinių iniciatyvų centras, 2003.
7. *Vokietijos vidaus reikalų ministerijos 2004 metų ataskaita*. Prieiga per internetą: <http://www.bmi.bund.de/cln_028/nn_122688/Internet/Content/Common/Anlagen/Broschueren/2005/Verfassungsschutzbericht_2004_dc,templateId=raw.property=publicationFile.pdf/Verfassungsschutzbericht_2004_de> [žiūrėta 2005-12-20].
8. <<http://www.kulturbuero-sachsen.de/>> [žiūrėta 2006-05-02].